

ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI

Nimet BERKOK

Sayın Başkan, Değerli Konuklar,

Konuya girmeden önce, ülkemiz açısından çok önem taşıyan, "Türkiye'de Eski Eser Kaçakçılığı, Tahribatı ve Korunması" sempozyumunu, ilk defa düzenleyerek, konuyu bilimsel açıdan ele alan ve konu üzerine dikkatleri çeken, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dekanlığına teşekkür ediyorum.

Kültürel ve doğal değerler bakımından, çok az ülkenin sahip olabildiği bir zenginlik ve çeşitliliğe sahip olan ülkemizde, kültürel ve doğal mirasın korunması, öncelikle, geçmişte yaratılmış eserlerin, doğal güçlerden ve insan elinin verdiği zararlardan etkilenmemelerini gerektirir. Kültürel mirasın yasadışı yollardan kaçırılması ve daha önemlisi, bunların yaratıldıkları ortamdan çekip alınmaması, bu mirasın korunması gereğidir.

Eski eser kaçakçılığı, dünyada ve bizde yeni başlamış bir olay değildir. 18. yy. sonu ve 19. yy. başlarında zenginleşen batı ülkelerinin, antika toplama hevesleri artmıştır. Tarihi eser bakımından, zengin olan Akdeniz ülkeleri, bu konuda dikkatleri üzerine çekmiştir. Batılı zenginler ve antika meraklıları bu ülkelerin, zengin tarih ve kültürünü araştırmak ve bulunan değerli eserleri, koleksiyonlarına dahil etmek için, yollar aramışlardır.

Zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Anadolumuz, bu konuda, en çok dikkatleri üzerine çeken bir ülke olarak, batıdan gelen, eski eser meraklılarının, zenginlerin ve diplomatların akınına uğramıştır. Bu kişiler, o dönemlerde, Anadolu'yu bölge bölge dolaşarak, izinli veya izinsiz, bir çok kazılar yaparak, bulduklarının büyük bir çoğunluğunu, yurt dışına götürmüşlerdir. Bu nedenle, Avrupa ve Amerika'daki bir çok önemli müzede, Anadolu manşeiili binlerce ve onbinlerce kültür varlığı sergilenmektedir.

Bu devir, tarihi eserlerin gizli kaçırılmaları devri değil, resmen yağmalanmaları devridir.

Buna karşı ilk savaş 1884 tarihli Asar-ı Atika nizamnamesi ile Osman Hamdi bey tarafından başlatılmıştır.

Daha önceleri anıtsal yapılar, tapınaklar (Bergama Tapınağı, Mausoleum vb) sökülüp yurt dışına götürülürken, Cumhuriyet döneminde, ancak küçük boy eserler, yasal olmayan yollardan yurt dışına çıkarılmaya başlanmıştır.

KÜLTÜR VARLIKLARI YURTDIŞINA NASIL ÇIKARILMIŞTIR VE NASIL ÇIKARILMAKTADIR

— Osmanlı döneminde, yabancı diplomatların, seyyahların ve hafirlerin götürdükleri eserler,

— Doğu ve batı ülkelerine yüzyıllar boyunca ihraç ettiğimiz halı, kilim, kumaş, seramik gibi eserler (Bunlar zaman içinde elden ele müzelere satılmış veya bağışlanmış),

— 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi ile 1 / 3 hafire, 1/3 mülk sahibine 1 / 3'ü devlete, verilen eserler (Burada, eserleri seçme hakkının, hafire verilmiş olduğunu, belirtmek isterim).

— Osmanlı döneminde hediye olarak verilen eserler savaş alanlarında bırakılan, Osmanlı eserleri (silahlar, ordu malzemeleri, çadırlar, toplar, halı, kilim vb.),

— Kaçak kazılar sonucu bulunup yurt dışına kaçırılan eserler,

— Müze soygunlara sonucu yurtdışına çıkarılan eserler,

— Bilinşizce satılarak, yurtdışına, çıkarılan eserler,

— Bu işi organize bir şekilde, ticarî amaçla yapanların yasa dışı yollarla yurt dışına çıkardıkları eserler.

LİDYA HAZİNESİ

Demirci Osman şöyle anlatıyordu;

1966 yılının 6. ayının 6. günü saat 6 idi. Mezar'a girdim feneri ilk salladığımda bir insan vücudu uzunluğunda beyaz bir tabut göründü, mezar yansıyan ışık ile aydınlanıyordu. Yüzlerce altın ve gümüş sanat

eseri bana göz kırpyordu. Hemen çalışmaya başladım. "Bir gümüş sürahi" diye bağırdım. Bir eseri yukarıdaki delikten arkadaşşıma uzatırken "iki altın bilezik, üç gümüş buhurdanlık, bir bronz sürahi ve daha nice-leri" diyordum.

Bir mezar soygunu olarak başlayan ve halen gündemimizde olan bu konu neydi?

Bu konu, yaklaşık 2600 yıl önceye dayanan ve çoğu altın ve gümüş eserlerden oluşan yaklaşık 255 parçalık Lidya eserleinin hikyesidir. Son yıllara ait en büyük arkeolojik bulgulardan biri olduğu için bu hazineye paha biçilememektedir. Türk Hükümeti, bu hazinenin Türkiye'nin mirası olduğunu ve 20 yıl önce kanunsuz olarak ülke dışına kaçırdığını iddia ederek bu hazineyi geri istemektedir.

Önce Metropolitan Müzesinden eserler ikili ilişkilerle istenmiş, ancak bir sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine Metropolitan Müzesi aleyhine Hükümetimizce dava açılmıştır. Dava halen devam etmektedir.

Şimdi sizlere bu kaçakçılığın hikyesini anlatmak istiyorum;

Uşak ve Manisa civarında 1963 yılında kaçak kazdar başlamıştır. Kaçak kazılar sonucu ortaya çıkardan eserlere pazar bulunması (eserlerin Metropolitan Müzesi tarafından satın alınması) kaçak kazıları Lidya uygarlığının yağmasına dönüştürmüştür.

8.6.1966 tarih*'nde Uşak Milli Emlak Memurluđuna gelen Güre bucağında ikamet eden İsmail Ünlü, Güre'ye bağlı Kemerler mahallesinden Osman Ünsal, Mustafa Çelik, Durmuş Ersoy, İsmail Çelik, Nurullah Ersoy ve İsmail Yörük isimli şahısların 6.6.1966 tarihinde gizli kazı yaptıklarını ve eski eser çıkardıklarını ihbar eder, ihbarcı, konuyu bir gün önce jandarma başçavuşuna ihbar ettiğini, ancak yapılan operasyonda suçluların ele geçmediğini belirtmektedir.

27.6.1966 tarihinde ihbar edilen şahıslardan İsmail Yörük, Şerafettin Sarı, İsmail Çelik, Nurullah Kara ve İsmail Ünlü Milli Emlak Müdürlüğüne gelerek kaçak kazıyı nasıl yaptıklarını anlatarak ele geçirilen eserlerin tarifini yapmışlar ve bu eserleri Durmuş Ersoy ye oğlu Kazım Ersoy ile Osman Ünsal'a teslim ettiklerini beyan etmişlerdir.

Yapılan operasyonlarda ele geçirilebilen eserler bugün Uşak, Manisa ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindedir. Kaçak kazı ya-

panlar verdikleri ifadelerinde, bir kısım eserin ele geçirilemediğini belirtmişlerdir.

Bu eserler izmir'de oturan tüccar Ali Bayırlar ile İstanbul Kapalı Çarşı'da bulunan antikacılar Alaaddin Gürler, Mehmet Müzeci, Rasim Gördü tarafından, uluslararası eski eser ticareti ile uğraşan John Klejman'a satılmıştır. Eserler Trans-Türk Nakliye Şirketi sahibi Nizamettin Telliğaoglu tarafından pazarlanmak ve yurt dışına çıkarmak üzere Münih ve Basel üzerinden A.B.D.'ne gönderilmiştir. Telli kardeşler hakkında kısa bilgi vermek istiyorum.

Nizamettin Telli: Bir kaçakçılık operasyonu sırasında polisle girdiği silahlı çatışmada öldürülmüştür.

Nevzat Telli: Eroin kaçakçısından Avrupa'da bir cezaevinde yatmıştır.

Edip Telli: Lakabı Kör Edip olup, gelmiş geçmiş en büyük kaçakçılardan biridir. Sahibi bulunduğu Münih'teki Griffos galerisinden Türk eski eserlerinin dağıtımını yapmaktadır. Biraz sonra anlatacağım Elmalı kaçakçılığında başrolde olduğunu göreceğiz. Interpolce aranmaktadır.

1970 yılında, konu basında duyulmaya başlıyor. Metropolitan Müzesine Anadolu menşeli çoğu gümüşten mamul tarihi eşyanın geldiği, Boston Müzesinden Emily Vermeule'de Anadolu Medeniyetleri Müzesine gönderdiği 5.2.1970 tarihli mektubunda Metropolitan Müzesinde bulunan Uşak eserleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

21 Mart 1970 tarihli mektubu ile zamanın Genel Müdür Yardımcısı Burhan Tezcan anılan müzece satın alınan bazı eserlerin fotoğraflarını ister. Bu yazıya cevap alınmaz. Ve Metropolitan Müzesi bu eserleri sergilemekten bir müddet için vazgeçmek zorunda kalır.

Burada şuna dikkatinizi çekmek isterim. Sn. Tezcan'ın bu mektubu dava sırasındaki zaman aşımına sığınabilmeleri için aleyhte delil olarak kullanılmak istenmektedir. Bū mektup resmi olmayıp iki meslektaşın karşılıklı bilgi alışverişine dayanmaktadır.

T.C. bu eserlerden hiçbir zaman vazgeçmediği gibi, sabırla olayları araştırmasını bugüne kadar sürdürmüştür.

Daha sonra Metropolitan Müzesi gelecek tepkileri ölçmek için önce 8 parçalık bir koleksiyonu sergiye koymuş, ancak tepkinin fazla olması nedeniyle bu eserleri sergiden kaldırmıştır.

1969 yılında Metropolitan Müzesi Müdürü Andrew Oliver'in bu mezarı görmek üzere Türkiye'ye gizli bir gezi yaptığını da unutmamak gerekir.

Bu sırada "Amerika müzelerini görmek" üzere davet edilen 20 müzeci arasında bulunan Burhan Tezcan, Metropolitan Müzesi yetkilisi Dietrich Von Bothmer ile tüm engellemelere rağmen görüşme imkanı sağlar, ancak eserler hakkında fazla bir bilgi elde edemez.

22 Haziran 1973 tarihinde Burhan Tezcan Bothmer'e ABD'deki görüşmelerine istinaden bir mektup yazarak eserlerin fotoğraflarının gönderilmesini ister.

Bothmer 3 Temmuz 1973 tarihli mektubu ile 8 adet fotoğraf gönderir.

Bu fotoğraflar bize müzelerimizdeki eserlerle mukayese imkanı tanır, ancak sayısı, nitelikleri gibi diğer hususlar hakkında herhangi bilgi vermez.

Böylelikle kaçak kazılar sonucu çıkarılan eserlerin öyküsü açıklıkla ortaya konmuş oluyordu.

Nihayet 16 yıl sonra, 1984 yılında Metropolitan Müzesi yayınlarından olan A Greek and Roman Treasury isimli kitapta pek çok eserin fotoğrafı yayınlanır. 1984 yılında eserlerin bu kitapta yayınlanmasında,

1) Uzun yıllar hiçbir teşebbüs yapılmamış olması, (Bunun nedeni, eserlerin depolarda saklanması, yayınlanmaması, sergilenmemesi ve dolayısıyla bilgi sahibi olunamaması)

2) 1970 UNESCO Sözleşmesinden ABD'nin çıkması,

3) T.C. Hükümetinin eserlerle ilgili iddialarından vazgeçmiş olabileceklerini düşünmüş olabilirler.

25.6.1986 tarihinde Müsteşar Yardımcımın kendisine gelen bir telefon üzerine ABD'deki temsilciliğimizi aramamı istedi. Hemen aradım. Temsilcimiz kendisinin Karun Hazinelele ilgili olarak arandığını ve bir toplantıya katdacağını, bu toplantıda neler söyleyebileceği konusunda bilgi almak istediğini söyledi. Kendisine telefonla not yazdırıldı.

Temsilcimiz toplantı sonucunu bildirdiğinde bugüne kadar bu konuda bilinmeyen bilgileri veriyor ve belgeleri de en kısa zamanda tarafımıza ulaştıracağını bildiriyordu.

Alman bilgiler aynı gün gerekli işlemler yapılmak üzere ilgili, makaklara bildirildi.

10 Temmuz 1986 tarihinde eserlerimizin iadesi için doğrudan Metropolitan Müzesi Müdürüne bir mektup gönderilirken, bir sureti de Dışişleri Bakanlığı kanahyla ABD yetkililerine verilmek üzere gönderildi.

17.9.1986 tarihinde Metropolitan Müzesi avukatı, verdiği cevapta konuya olumsuz yaklaşıyordu.

Ve sonunda Hükümetimizce eserlerin iadesi için dava açılmasına karar verildi.

29 Mayıs 1987 tarihinde Türk Hükümetini temsilen Botein Hays and Sklar Firması tarafından Metropolitan Müzesi aleyhine dava açıldı.

Netice olarak;

Uşak ve çevresindeki tümölüsler bilgisiz ve bilinçsiz vatandaşlar tarafından kazılmıştır.

Ele geçirilen eserler İzmir ve istanbul'daki antikacılıkla uğraşan kişilere-ikinci el kaçakçılara- satılmıştır.

Bu antikacılar çok az para ödeyerek satın aldıkları, bu eserleri en seri şekilde Münih'e Trans-Türk aracılığıyla intikal ettirmişlerdir.

Münih'te ise bu eserler bekletilmeden ABD'deki John Klejman'a gönderilmiştir.

Klejman bu eserleri, çeşitli yollardan (başka isim altında, vakıflar aracılığıyla, hediye olarak) Metropolitan Müzesine ulaştırmıştır.

Yapılan kaçak kazılarla Lidya uygarlığı tahrip edilirken, Metropolitan Müzesi de yıllardan beri depolarında sakladığı eserlerle, Anadolu' da yaşamış Lidya uygarlığının karanlıkta kalmasına neden olmaktadır.

Dava halen devam etmektedir.

ANTALYA-KUMLUCA ESERLERİ

1963 yılında Antalya ili, Finike ilçesi yakınındaki Antik Corydella (Kumluca) örenyerinde yapılan bir kaçak kazı sonucunda bulunan eserlerin büyük bölümü yurt dışına kaçırılmıştır.

İ.S. VI. yy.'a tarihlenen ve daha çok altın, gümüş ve bronz gibi kilise eşyalarından oluşan bu eserlerin daha sonra ABD'deki Dumbarton Oaks Müzesi tarafından satın alındığı öğrenilmiştir.

Daha sonra bu koleksiyon "Handbook of the Byzantine-Collection Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1967" isimli rehberinde S-IŞ'de "Church Treasure" ismi altında kısmen yayınlanmıştır. Bu yayında de-
finenin Antalya civarında bulunduğu belirtilmektedir.

ELMALI SİKKELERİ

Basında "Yüzyılın Definesi" olarak tanımlanan Elmalı sikkelerinin yurt dışına kaçırıldığı Antalya Valiliğinin 3 Ekim 1984 tarihli yazısından öğrenilmiş ve Bakanlığımızca gerekli girişimlerin yapılması için İçişleri Bakanlığında istenmiştir.

Ayrıca, 20 Mayıs 1986 tarihinde Bakanlığımızca düzenlenen Türk Tarih Kurumu'ndaki Eski Eser Kaçakçılığı konulu konferansta konu tekrar gündeme gelmiş ve 27 Mayıs 1986 tarihinde bir kez daha İçişleri Bakanlığına ve Antalya Cumhuriyet Savcılığına iletilmiştir.

Gerek Bakanlığımız gerekse İçişleri Bakanlığının yaptığı girişimlerden bir sonuç alınamamışken, gazeteci-yazar Özgen Acar 23.12.1987 tarihinde Genel Müdürlüğümüze gelerek bu sikkelerin ABD'de olduğunu ve 27Aralık 1987 tarihinde ABD'de yapılacak bir sempozyumda bu sikkelerin sergileneneğini ve bu sempozyuma katılmak üzere hemen ABD'ne döneceğini bildirdi.

Bu arada yaptığı araştırmalarla ilgili konuya ait geniş bilgi ve belgeleri de Genel Müdürlüğümüze verdi.

Burada bir konuya değinmek istiyorum. Genellikle basın mensupları yaptıkları çalışmalara ait bilgileri bizden isterlerken, Sn. Acar ise bunun tam aksine kendisi sikkelerin izini bularak bize bilgi veriyordu. Tabii ki, bu uzun bir çalışmayı gerektirmişti, en azından Antalya, İstanbul, Ankara, Zürih, Los Angeles hattı gibi. Bu çalışmalarından ve gerek Metropolitan davasında, gerekse Elmalı Sikkeleri konusunda bize verdiği bilgilerden ve belgelerden ötürü Sn. Özgen Acar'a şükran borçluyuz.

18 Nisan 1984 tarihinde Antalya'nın Elmalı ilçesine 8 km. uzaklıkta Bayındır Köyünde, bir otel sahibinin oğlu olan İbrahim Başbuğ, televizyon tamircisi Bayram Sungur ve Bayındır köyü muhtarı Ahmet Ali

Şentürk, kendi imal ettikleri dedektörle yapılan arama sırasında 1900 adet 26.3 kg. ağırlığında antik gümüş sikke definesini bulmuşlardır.

Ancak, muhtar Şentürk bu işlerden huzursuz olmuştu. İbrahim'in evine götürülen sikkeler kızkardeşi ve annesi tarafından yıkanır ve bu arada kendilerine de göz hakkı olarak bir kaç sikke verilir. Bu sikkeler de daha sonra ABD'ye götürülecektir.

Adı geçenler defineden iki sikkeyi alarak Antalyalı kuyumcu ve antikacı Mehmet Ali Altınışik'a 120.000 liraya satarlar.

Adı geçenler bu parayı yol harçlığı yaparak İstanbul'a giderler ve antikacı Fuat Aydın (Küçük Fuat) ile sikke yazarı Erdoğan Atak'ı sikkeleri görmek üzere Antalya'ya davet ederler.

Önce Fuat Aydın 75 antik sikkeyi 30 milyona alır, geri kalan sikkeler için 180 milyon isterler. Mali gücü yetmediğinden İstanbul'dan yardım isteyen Erdoğan Atak'a bu arada Fuat Aydın 20 milyon komisyon ödeyerek aradan çekilmesini sağlar.

Bir kaç gün sonra İstanbul'dan gelen paralar ile kuyumcu Yusuf Arıcioğlu'na devreye girer ve define el değiştirir.

Bu arada, İbrahim Başbuğ'un hazine bulduğu yetkililere ihbar edilirse de rüşvet vermek suretiyle bu işten kurtulur.

Daha sonra, aşırı para harcaması nedeniyle dikkati çekmesi üzerine mali polisçe takibe alınırsa da kaçır, ancak yardımcıları olayı ayrıntıları ile anlatırlar. Olaya karışanlar ile daha sonra yakalanan İbrahim Başbuğ çeşitli cezalara çarptırılırlar.

Bu arada sikkeler, 450 milyon liraya Edip Telliğaoğlu'na satılır. Antalya'da polisin tutuklamalara başlamasından sonra Edip Telli ve Fuat Aydın yurt dışına kaçarlar. Her ikisi de halen Interpolce aranmaktadır.

Küçük Fuat'ın eski ortağı ve ünlü antika tüccarı Faraç Üzülmez'in Münih'teki "Artemis" galerisinin sahibi olan oğlu Fuat Üzülmez'in himayesinde olduğu öğrenilir.

Telliğaoğlu kardeşler ve Fuat Üzülmez defineyi pazarlamak üzere İsviçre'de Bank Leu'nun sikke uzmanı Sylvia Hurter'e gösterirler. Bayan Hurter 4 milyon İsviçre Frangı teklif eder, (yaklaşık 4 milyar) ancak Los Angeles'te 4 milyon dolar (yaklaşık 5.2 milyar) verildiği söylenerek, anlaşamazlar.

ABD'de, Boston Müzesinin hamisi milyarder William I. Hoch'a önerilen define, kendisinin de dahil olduğu Oks Partners (Oxbow Corporation Şirketi ile Kağan ve Spier'in baş harfleri) adlı bir şirketin ortakları tarafından Münih'te "Artemis" galerisinde görüldükten sonra 1746 sikke 2.7 milyon dolara satın alınır.

Ancak, definenin tümünü anılan şirkete sattıklarını söylerlerse de, en önemli sikkelerin bir bölümünü kendilerinde saklarlar.

Dördü Atina dekadrahmisi olmak üzere kendilerinde sakladıkları 64 sikkeyi yine anılan şirkete 1.5 milyon dolara satmak istediklerinde şirket tarafından aldatıldıkları gerekçesiyle mahkemeye verilirler.

Ancak sonunda, 800.000 dolara anlaşılır ve böylelikle 1984 yılında 1810 sikke "Oks Partners" şirketine 3.5 milyon dolara malolur, (yaklaşık 4,5 milyar liraya).

10 Mart 1988 tarihinde, merkezi Los Angeles'ta olan ve dünyanın bir numaralı antik sikke müzayedecisi "Numismatic Fine Arts" adlı şirket bir müzayede düzenliyor ve katalogunda yer alan 10 sikkenin fotoğrafına "Güney Anadolu'da 1984 yılında bulundu" sözlerine yer veriliyor.

Türk Hükümeti akıllıca ve temkinli bir davranışla Metropolitan davasında hükümetimizi temsil eden avukathk firması aracılığıyla müzayedeye müdahale etmek ister, ancak sikkelerin sahibi Koch prestijini korumak amacıyla, müzayedenin yapılmasını ve bu sikkeleri tekrar geri alacağını ve Türk kökenli oldukları kanıtlandığında iade edeceğini beyan eder ve sonuçta 10 adet sikke 29.4.1988 tarihinde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesine teslim edilir.

Geriye kalan 90 sikkenin piyasada dolaştığı söylenir. Nitekim Elmalı Eski Belediye Başkanı Hasan Sarbaş ve İstanbul'da bir otel sahibi olan Abdülgani Huzmeli ellerindeki sikkelerle ABD'ye gitmeden önce İsviçre'ye bayan Hurtel'e uğrarlar ve bir kısmını satarlar.

Bunların arasında yer alan bir Delos, bir Melos sikkesi ile bir Atina tetradrahmisi .20 Mayıs 1988 tarihinde Zürih'te bir müzayedeye çıkarılır. (35 bin İsviçre frangı-yaklaşık 35 milyon).

Ancak, Bank Leu'ya Türk Hükümetince ihtiyati tedbir kararı koydurulur.

Ve nihayet bu üç sikke 6 Eylül 1988 tarihinde ülkemize hiçbir bedel ödenmeksizin ve mahkemeye gidilmeksizin, geri getirilir.

Sarıbaş-Hüzmeli ikilisi bir Atina dekadrahmisini New York'a getirirler ve antika tüccarı Jonatban Rosen'e 225 bin dolara (yaklaşık 300 milyon) satarlar.

Rosen'de bunun dolar milyarderi Mery Griffin'e 600 bin dolara (yaklaşık 800 milyon) satar.

Ortaya çıkan bu durumlar defineye ait sikkelerin yanısıra, Anadolu kökenli kaçak eserlerin de satışında Avrupa ve Amerika'da panik yaratmıştır.

Geriye kalan yaklaşık 1887 sikkenin iadesi için işlemler sürdürülmektedir. Olumsuz sonuç alınması halinde dava yoluna gidilecektir.

YURTDIŞI MÜZAYEDELER

Bakanlığımızca, 13 Aralık 1988 tarihinde Londra'da yapdacak bir müzayedede Erlennmeyer koleksiyonundan bir Hitit tabletinin satışa çıkarılacağı öğrenilir. Alt parçası bizde olan tabletin üst kısmının satın alınması kararlaştırılır. Müzayedeye katılmakla görevlendirilen Türk İslam Eserleri Müzesi Müdürü Sn. Nazan Ölçer'in büyük girişimleriyle müzayededen tableti alan Bernard Quaritch firmasından tablet 41.000 sterline satın alınır. 28.12.1988 tarihinde Ankara'ya getirilerek diğer parçasıyla birleştirilir.

Yurt dışında yapılan müzayedelere diskin olarak Bakanlığımıza ulaşan kataloglar incelenmekte ve hangi yollarla yurt dışına çıkarıldığını bilmediğimiz eserlerimiz tesbit edümemektedir. 1987 yılında 15 katalogda 531, 1988 yılında 23 katalogda 795 parça eserimizin satışa çıkarıldığı görülmektedir.

EDİRNE MÜZESİNDEKİ, EDİRNE KAPIKULE VE İPSALA GÜMRÜK KAPILARINDAN VE NEHİR YOLU İLE KAÇIRILMAK İSTENİRKEN YAKALANAN ESERLER

3.11.1966 yılında Kapıkule Gümrük kapısından yurt dışına çıkarılmak istenen eserler grubunda 18. asra ait bakır tepsiler (1797 tarihli) Roma devrine ait cam koku şişeleri ve pişmiş toprak kaplar olmak üzere 15 adet esere el konmuştur.

28.5.1967'de bir İngiliz turist (R. Snowden) tarafından, yine Kapıkule gümrük kapısından etnografik eserler, (atlas işlemeli yatak takımı,

atlas işlemeli seccade, sedef kakmalı sehpa, üzeri nebati motifli çay takımı) geçirilmek istenirken görülmüş ve el konularak Müzeye intikal etmiştir.

29.11.1967 tarihinde ise Nonnveiller Pierre ve Claude Henri Grisay adlı iki Belçikalının yurdumuzdan kaçırmak istedikleri ve gümrükçüleri "turistik eşya götürüyoruz" diye oyalamaya çalıştıkları grup en büyük ve önemli gruptu. 299 adet arkeolojik eser, 102'si altın, 15'i gümüş olmak üzere 1072 adet Yunan-Roma ve Bizans sikkelerinden oluşan 1371 adetlik kaçak eserler grubu Edirne Müzesinin teşhirdeki en büyük bölümünü oluşturmaktadır.

Arkeolojik eserler içinde bulunan Burdur Hacılar Kapları, Yortan kapları, Lidya kapları, pişmiş toprak figürinler, İdoUer, M.S. 1. yy. ait mermer kadın başı, özellikle iki çift altın küpe (Eroslu ve yengeçli) kırmızı ve mavi taşlı altın zincir kolyeler seçme eserlerdir. Sikkeler içinde 102 adet Bizans ve Hollanda sikkesi, 15 adet gümüş, Yunan-Roma-Bizans sikkesi ve 855 adet bronz ve bakır sikke, seçilerek alınmış eserlerdir.

27.1.1968 de 3 adet Amphora ve ikonaya el konmuştur.

1971 yılında İran uyruklu bir şahıs Kapıkule Gümrük Kapısından yurt dışına çıkmak üzereyken Kapıkule yolunda geçirdiği trafik kazası sonucu yanında beyaz mermerden bir Orfeuz kabartması bulunmuştur. Müzece esere el konmuştur.

Aynı şekilde, arabası ile yurt dışına çıkmak isteyen bir turistin bagajında da bir lahit sandukasına ait gırlantlar arasında Dionysos başı kabartmalı bir mermer eser ele geçmiştir.

12.6.1981'de ise, Kapıkule Gar Muhafaza Müdürlüğüne kompartımanın koltukları altına gizlenerek yurt dışına tren yolu ile kaçırılmak istenen 152 parça arkeolojik eser ele geçirilmiş ve Edirne Müzesine mal edilmiştir. Bu grup içinde mermer arkaik torso, pişmiş topraktan kadın ve çocuk olmak üzere Hellenistik figürin başları, Roma ve Bizans devri çağı bilezikleri, cam koku kapları teşhirlik eserlerdendir.

,15.1.1986'da Kapıkule yolu üzerinde şüphe üzerine yapılan arama da bir tır şoförünün yanında bulunan 8 adet arkeolojik eser Edirne Cumhuriyet Savcılığı yazıları ile Müzemize mal edilmiştir.

23.1.1987'de Meriç Nehri üzerinden Yunanistan'a geçirilmek istenen 116 parça etnografik eser Edirne ili, Emniyet Müdürlüğü Mali Şu-

besince yakalanmıştır. Edirne Cumhuriyet Savcılığınca yapılan mahkeme sonucu, eserlerin 5 adedi kendilerine iade edilmiş, 111 adedi Müzimizde envanterlenmiştir.

20.4.1987'de ise II Merkez Jandarma Bölük Komutanlığı'nca sınır köyü olan Doyran'dan Yunanistan'a botla kaçırılırken yakalanan 95 adet etnografik eserden 11 parçası mahkeme sonucu geri verilerek diğerleri Müzemizce el koyma kaydı ile envanterlenmiştir.

Ayrıca 15.3.1988'de İpsala Gümrük Kapısı'ndan Amerikan uyruklu iki Yunanlı tarafından yurt dışına kaçırılmak istenen ikonalar Müzimize teslim edilmiştir.

ANTALYA FİNİKE İLÇESİNDEN MOTORLARLA KAÇIRILIRKEN YAKALANAN ESERLER

1987 yılında,

Anforalar Finike ilçemizden denizden çıkarıldıktan sonra sahil muhafaza görevlileri tarafından motorlarla kaçırılırken yakalanmış ve Antalya Müzesine teslim edilmiştir.

İSTANBUL ATATÜRK HAVALİMANINDAN YURT DIŞINA KAÇIRILIRKEN YAKALANAN ESERLER

Antakya'nın Kırıkhan ilçesi, Bektaşlı köyünde Osman Kurt adlı şahıs tarafından 1972 Kasım ayında define bulunmuştur. Çeşitli operasyonlar sonucu 88 adet sikke ele geçirilmiş ve Antakya Müzesinde muhafaza altına alınmıştır. Hellenistik döneme ait 5000 adet olduğu tahmin edilen sikkelerden 1973 yılında Atatürk Havalimanından Mehmet Ozsüer tarafından yurt dışına kaçırılırken yakalanan 304 sikke İstanbul Arkeoloji Müzesine teslim edilmiştir.

Antalya'dan İstanbul'a getirilen Mermer Tykhe heykeli 18.6.1988 günü İstanbul Atatürk Havalimanından KLM Kargo Servisi ile bir sandık içinde Almanya'ya gönderilmek üzere iken bir ihbar sonucu yakalanmış ve İstanbul Arkeoloji Müzesine teslim edilmiştir. 1.74x66 cm. ebacında olan heykelin ağırlığı 500-550 kg. dır.

ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ**Ülke İçi**

- Eğitim müferdatında "eski eser" kavramının gereğince değerlendirilmemesi
- Eski eser kavramına yabancılık
- Eski eser tanımının tüm içeriğine sahiplenilmemesi
- Bilinçlendirmedeki yetersizlikler
- Kitle iletişim araçlarının etkili kullanılmaması
- Konuya yönelik eğitim programlarının azlığı
- Ödenek yetersizliği
- Yetişmiş eleman azlığı
- Teknik donanım yetersizliği
- Eski eserin ticari meta oluşu
- Eski eser satışının karlılığı
- Üretilmeyen meta oluşu
- Müzelerimizin satın alma gücünün düşüklüğü
- Güvenlik personeli eksikliği
- Kurumlar arasında yeterli işbirliğinin olmaması
- Ceza yasalarının yaptırımının yetersizliği

Ülke Dışı

- Yabancı müzelerin ve koleksiyoncuların yüksek satın alma gücü
- Yabancı müzelerin "tarihsel kökenlerinin örneklerine" sahip olma isteği
- Yabancı müzelerin ortak "tarihsel kültür mirasından" pay alma isteği
- Elde edilen örneklerin uluslararası "kültürel etkisinin" çok yüksek olması
- Uluslararası sanatsal ortam oluşturması
- Turizmde büyük bir çekiciliğe yol açması

- Yabancı ulusların yasal düzenlemelerinin ülkelerine "eski eser" girişine uygunluğu
- Bireylerin toplumsal statüde kültürel kaygı nedeniyle ayrıcalık elde etme isteği
- Koleksiyonculuk tutkusu ve yatırım anlayışı
- Konuyla ilgili uluslararası kuruluşların etkin çalışmaması
- Üye devletler arasında alım gücü yüksek olanların menfaat gözetmeleri
- İkili anlaşmalarda konunun gereğince vurgulanmaması
- Sorunu paylaşan ülkeler arasında işbirliğinin örgütlenmemesi

Sayın konuklar,

Kültür mirasının korunması, bir bilinçlenme sorunudur. Bilinç gelişmedikçe "koruma"dan söz edilemeyeceği gibi, sadece "koruma" da, tek başına bir anlam ifade etmez. Asıl amaç, "korunan"ın yerinde değerlendirilebilmesi ve yaşatılabilmesidir. Ancak bu şekilde, kültürümüzün sürekliliği sağlanabilir; kültürel kimliğimiz, yarınlarımıza şekil verebilir.

Şurası muhakkak ki, bizi "biz" yapan, geçmişimizden devraldığımız değerlerdir. Bu bakımdan, hem çağdaş uygarlığa uyum sağlamak, hem de "biz" kalabilmek için, herşeyden önce, geçmişimizi bilmek, doğru bilmek ve iyi tanımak zorundayız.

Bu ise zahmetli bir uğraştır... hele sözünü ettiğimiz kültür mirası, dünya medeniyetlerine beşiklik etmiş Anadolu'nun binlerce yıllık zenginlikleri ise!

Bu uğraş, aynı zamanda, sevgi ve saygı gerektirir... sevgi ve saygıyla yaklaşılacak herşey gibi, kültür mirasının korunması, yerinde değerlendirilmesi ve yaşatılması da öncelikli bir "gönül verme" işidir.

Kültür varlıklarının tahribi ya da kaçak kazılarda bulunarak, yurtdışına çıkarılmak suretiyle, ait oldukları ortamdan koparılmaları, tarihin bir kesitinin karanlıkta kalmasına neden olmaktadır.

Hangi döneme ait olursa olsun, tüm kültür varlıkları devletin, dolayısıyla hepimizin malıdır. Bu kültür mirasını korumak, gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarmak Bakanlığımızın görevi olduğu kadar, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile vatandaşların da görevidir.

Avrupa topluluğuna girme hazırlıklarında olduğumuz şu sıralarda, Türkiye, evrensel düzeyde hakkı olan saygınlığa ulaşacaksa, bunun yolları öncelikle kültür ve sanatla dōşenecektir.

Bu da ÷lkemiz topraklarında bugüne kadar yaşamış medeniyetlere ait kültür eserlerini koruyarak, çağdaş uygarlığa uyum sağlamak için, geçmişimizden aldığımız değerlerimize sahip çıkmakla, mümkün olabilecektir.

Değerli Müzeci, Sn. Mehmet Önder'in "Yurt dışı Müzelerindeki Türk Eserleri" isimli kitabında sadece Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin dünyanın 30 ülkesinin 60 şehrindeki 79 müze ve bir çok koleksiyonunda yeraldığını görmekteyiz.

Bu nedenle,

Muhtelif yollarla yurt dışına çıkarılan eserlerle tüm dünya müzelerini yeteri kadar beslediğimize inanıyor, artık kültür varlıklarımızı, ülkemizde ve ÷lkemiz müzelerinde görmek istiyoruz.

Bunun için de, milletçe elele vererek eserlerimize sahip çıkalım ve eski eser kaçakçılığı ve tahribatım hep birlikte önleyelim, diyor, saygılar sunuyorum.